

Специалността Класическа филология (1946-1950 г.)
Велизар Велков

Записах се за студент в специалността класическа филология през учебната 1946/1947 г. Тогава тази специалност никак не бе актуална и модерна. През 1946 г. бяха премахнати класическите отдели в тогавашните гимназии, т. е. премахна се задължителното изучаване на старогръцки и латински език в средното образование. На нас, които се учехме в тези отдели, при завършване на средното образование ни дадоха дипломи за завършен реален отдел и допълнителна диплома за завършен класически отдел. Тогава завърших като първенец на випуск с най-високи дипломи (и за реален, и за класически отдел) и имах възможността да постъпя, където поискам. Приемният изпит за Университета бе само писмен по тема из българската литература, при което се подписвахме върху самата конкурсна работа.

Постъпих в класическата филология неслучайно. Имах вече определени интереси към древността. До голяма степен ги дължа на моя баща, д-р Иван Велков, известен български археолог в периода между двете световни войни. За да изучавам това, към което се стремях, трябваше да запиша или история, или класическа филология. Двете специалности тогава бяха в един факултет – Историко-филологическия факултет. Посъветвах ме да избира филологията, за да навляза плътно в изучаването на класическата древност, да изуча добре класическите езици, да изуча античната култура. Допълнително трябваше да приема втора специалност история, което и направих. По тогавашните учебни планове в специалността история имаше отделна специализация по археология и стара история, много добре организирана. В последните две години от следването тези и сродни дисциплини се изучаваха много задълбочено.

В класическа филология преподаваха учени с международна известност: акад. Владимир Георгиев (тогава професор), проф. Александър Балабанов, проф. Борис Геров, проф. Георги Михайлов – последните двама тогава асистенти. Специалността имаше собствени помещения на тавана в сегашното централно крило, над бившата 14-а аудитория. Там имаше и отделна библиотека (тя и сега принадлежи само на класическата филология и правилно не е размесена с другите библиотеки от факултета). За студентите имаше и отделно помещение, т. н. „семинарна стая“. Там можехме да имаме и отделна маса, където си оставяхме книги, можехме да идваме, когато искаме, и да работим или просто да разговаряме като в клуб. Можехме да използваме това помещение и като читалня към библиотеката, която беше в непосредствена близост. Малко по-късно, когато започна кризата за помещения и залата се превърна в обикновена учебна зала, тя вече не ни служеше за читалня и клуб, както преди.

Студентите, които следваха класическа филология, бяха малко. Нашият първи курс започна с двадесетина студенти, но скоро повечето се прехвърлиха в други дисциплини и останахме само седем души, които и завършихме през 1950 г. По-многолюдни бяха горните курсове. Те всъщност бяха постъпили, когато възможностите за работа на завършващите тази специалност бяха по-сигурни. Когато проф. Балабанов ни събираше на общи лекции, а той нямаше отделни лекции за отделните курсове, не бяхме повече от 40-50 души. При този състав условията за обучение бяха почти идеални. На всяко упражнение никой не можеше да идва неподготвен, защото за два часа всеки вземаше участие поне три-четири пъти.

По какви учебни планове, дали изобщо е имало някакви учебни планове през тези години, това ние, студентите, не знаехме и не се интересувахме. Лекциите и упражненията бяха много малко. Седмично имахме около 14 часа, от тях лекциите

бяха б, а останалите – т. н. просеминарни упражнения, четене и тълкуване на текстове от старогръцки и римски автори. Имаше обаче определено задължение – доколкото си спомням, всеки трябваше да има в книгата си записани и заверени 12 часа лекции. Това, което ни липсваше, го допълвахме с лекции от други специалности. Поради моите лични интереси към археологията и старата история аз бях записал през първи курс още б часа лекции и упражнения по споменатите дисциплини. С допълване и от други исторически дисциплини (съобразно определен план) това се признаваше за втора специалност. Тогава бях записал лекции при проф. Димитър П. Димитров (по археология) и при проф. Янко Тодоров и проф. Христо Данов (по стара история). Като малобройни студенти ние винаги се подготвяхме много старателно за упражненията, но и обучението ни се водеше на международно ниво. Всички тези, които преминахме по този път, можахме действително добре да се подготвим по класическите езици. Всъщност основните изпити по тези езици бяха едва в края на IV семестър, т. н. първи университетски изпит. Той беше много труден: писмен по старогръцки и по латински език, и то по непознат текст. Към това се добавяше – за тези, които издържат писмени изпит – и предварително подготвен текст от по сто страници съответно и по двата езика. Устният беше пак превод и тълкуване на граматика и синтаксис. Нашата подготовка бе на такова равнище и така се познавахме (преподаватели и студенти), че изпитът бе до голяма степен формалност.

През тези години освен редовните лекции по филология и по втора специалност учехме и западен език. И добре се учеше, защото имаше и часове, и време. Имаше и много свободно време за работа в библиотеки и за изучаване и на други езици. Аз лично учих сериозно новогръцки език при преподавателя Никола Трайков.

Бих се върнал към първите месеци от следването ми в Университета. Между другото всеки студент тогава плащаше някаква семестриална такса – някъде към 2000 лева тогавашни пари. Децата на учители и университетски преподаватели (включително и пенсионирани) се ползуваха със значително намаление. Понеже майка ми беше учителка, аз също използвах това намаление. От тези години вече не се плащаха такси за всеки изпит, както в предишните години.

Тържествено приемане на новите випуски нямаше. Всеки, който се беше записал студент, се интересуваше кога ще се обявят четенията. Те започваха през началните дни на месец октомври. Както споменах, имаше задължителен минимум от 12 часа лекции, които всеки студент трябваше да има заверени за присъствие, за да му се завери семестърът.

В класическа филология нашият първи курс бе приет сърдечно от преподавателите ни. Проф. Владимир Георгиев, наскоро станал професор, посвети първата си среща с нас, за да ни въведе в изучаването на класическата филология. В една предварителна среща, на която ме бе поканил лично, имайки предвид моите трайни интереси към класическата древност, той бе вече сторил нещо в тази насока. Но пред курса бе много по-обширен: той ни начерта една програма, по която трябваше да работим. Посочи ни кои са основните граматики и речници, разкри ни методиката на самостоятелната работа с четенето на древните автори, в каква последователност да се запознаем с тях, как да навлезем в античната литература и култура, как да работим с основните издания по нашата специалност в библиотеките. За един новопостъпващ студент такова въведение е от изключителна полза. То му отваря очите, спестява му излишни лутания. За мене лично, то остави трайни следи не само за студентските ми години. Когато и аз станах преподавател, винаги се опитвах, когато ми е възможно, да правя подобен увод в изучаването на историята на стария свят. Не зная как е по другите дисциплини, но ми се струва, че понякога сме длъжници към новопостъпващите колеги.

Акад. Владимир Георгиев, един от моите учители в Университета, умееше да работи със студентите, да ги въвежда в научната работа. С нашия випуск, когато бяхме в III и IV курс, той организира т. н. специален семинар с точно определена тематика – за етногенезиса на древните елини, и то в светлината на значението на Омир като исторически извор. Това бе по време, когато в международната наука усилено се работеше по проблемите на разчитането на микенската писменост. Акад. Георгиев активно работеше в тази насока и тези актуални за науката въпроси се разглеждаха и на нашия семинар. Събиранията ни ставаха два пъти месечно. В тях нашият курс бе основата, но в него участваха научни сътрудници от Археологическия институт при БАН и преподаватели от други катедри. Всеки от нас подготвяше доклад, например ние, студентите, подготвахме сводка от сведения за отделните елински племена, главно от Омир. Аз например си спомням, че подготвих доклад за беотийците, а по-късно правих доклад за състоянието на науката по проблемите на т. н. дорийско преселение. Акад. Вл. Георгиев също изнасяше доклади, главно с оглед на проблемите, които той решаваше по разчитането на микенската писменост, Между другото той ме привлече и като негов помощник по тези въпроси. Това, което научих от него и от работата ми в такъв вид семинари, ми даде добра основа за по-нататъшната ми работа при изследването на древността. За съжаление тази форма на работа със студентите като че ли не е навлязла в нашата практика.

Известно е, че на акад. Владимир Георгиев бяха признати редица приноси по разчитането на микенската писменост и той бе канен през тези години на най-важните международни форуми на учени от Европа и САЩ, които се занимаваха с тази проблематика.

Имах голямото щастие и удоволствие да слушам лекции при проф. Александър Балабанов. Моите четири студентски години съвпаднаха и с неговите последни години от работата му в Софийския университет. През месец юни 1950 г. нашият випуск направи заедно с него абсолвентския си празник. И тогава той, като заяви, че и на него това му е последното събиране със студенти, разказа, че университетските преподаватели били като началниците на жп гари: непрекъснато изпращали влакове и в даден момент и те трябвало да се качат на един влак и да си отидат.

Като преподавател проф. Балабанов беше изключителен за тези, които можеха да го разбират. Покрай анекдоти и отделни подробности той навлизаше в проблеми, за които трябваше да си чел и да имаш предварителна подготовка. На лекциите си той събираше студентите от всички курсове. Много обичаше да влиза в конкретен разговор с нас, задаваше ни въпроси и с нашите отговори продължаваше лекцията. Не беше доволен, когато не отговаряхме точно, и се сърдеше, че не сме могли да разсъждаваме самостоятелно. На това той особено наблягаше и сега, много години по-късно, мога да оценя колко се е стараел да ни привикне да бъдем критични, да имаме собствено мнение по проблемите, с които се занимаваме. Даже по време на изпит, когато трябваше да говорим за някакво литературно произведение и ние съвместно разказвахме прочетеното и научено от литературните истории, той ни прекъсваше и се интересуваше и искаше да му кажем какво всеки от нас мисли. Така протичаха и семинарите, които той провеждаше. И когато някой четеше доклад и проф. Балабанов забелязваше, а това за него не беше трудно, от коя история на литературата сме преписвали, той ни прекъсваше. Започваше конкретен разговор, насочваше го така, че да ни принуди да кажем нашата преценка със собствени, а не със заучени думи.

За лекциите на проф. Балабанов и за онова, което сме научили от него, може много да се пише. Особено силна обаче остана неговата сърдечна и непосредствена връзка с нас, студентите. Вярно е, че не бяхме много на брой, но разказвахме, че и през предишните години, когато студентите по класическа филология са били немалко, тази

връзка винаги е съществувала. Тя продължаваше извън аудиториите. Обикновено веднъж месечно се събирахме в някое заведение, където често присъствуваха и другите преподаватели от катедрата, и под ръководството на проф. Балабанов сме прекарвали чудесни вечери.

Проф. Балабанов беше обаятелен лектор. Особено обичаше да изнася лекции извън Университета, пред широка публика из различни градове. Той особено държеше на тази си дейност, дейността на професор, който да разкаже науката си пред обществеността. Чувал съм от него, че професор, който не може и най-сложни въпроси от науката, с която се занимава, да разкаже просто и ясно на хората, които все пак не са специалисти, не е истински професор.

* * *

И няколко думи за едно друго събитие, свързано с научно-методическата подготовка на студентите по археология. Бригадирското движение обхващаше естествено през първите следдеветосептемврийски години и студентите от Университета. През 1948 г. започна строителството на голям язовир край с. Копринка, на десетина километра западно от Казанлък. Днес това е язовирът „Георги Димитров“. Археологическата обиколка на района установила, че там се издигат големи тракийски надгробни могили. Налагало се спешно започване на разкопки, за да се изследва теренът, където трябваше да се направи язовирът.

Разкопките били възложени на акад. Димитър П. Димитров, тогава професор и ръководител на катедрата по археология. Как се е стигнало до идеята за организиране на археологическа бригада от студенти историци и класически филолози, не знам. Вероятно тя принадлежеше на проф. Димитров. Идеята беше осъществена и за пръв път студенти работеха на археологически обект. В бригадата, която наброяваше 100 души, бяхме включени и ние, няколко студенти по класическа филология. То бе естествено, защото ние заедно слушахме лекциите по археология и стара история. Бригадата се проведе през месеците юли и август (60 дни) на 1948 г. Тя бе действително събитие в търсенето на форми за привличане на студентите в практическа работа по тяхната специалност в областта на историята. По време на работата се стигна и до откриването на един неизвестен тракийски град. Името му стана известно няколко години след това, когато се откри надпис с името Севтополис. Една от първите проблеми, с които се сблъскахме и ръководство, и участници, бе, че бригадирското ръководство искаше да изпълняваме норми, което при археологически разкопки не е възможно с оглед на методиката, с която се работи. Понякога всичко протича бавно, за да се проучи и изследва по-добре всяка находка. И даже един ден, когато почиствахме главната улица на тракийския град и изобщо не можеше да става дума за норми, след голям спор на самото място се изясни как следва да се работи и да се търси крайният ефект с научните постижения. За тази бригада, която бе голямо събитие за студентите историци от тези години, може много да се пише. Много от участниците днес са археолози, а някои от тях сами организират подобни мероприятия. Още на другата, 1949 г., броят на студентските бригади по археологически обекти се разшири. Работеше се не само на Севтополис, но и в Созопол. Други висши учебни заведения, които имаха известно отношение към археология и изкуство, например Художествената академия, също изпращаха студенти на археологически обекти, например в Преслав. Днес тази форма е включена в учебния план на студентите от специалност история, които ежегодно от 1971 г. участвуват в археологическите разкопки на тракийския град Кабиле. Тяхната работа, разбира се, е организирана вече по определена програма, съобразена със съвременните научни и методически изисквания. Началото обаче бе сложено през 1948 г.